ta plokštelė iš geresnio šių elementų lydinio (31 % Ag).

Neabejotina, jog puošnių segių gaminimas iš dviejų įvairiai išlankstomų ir iškalamų pagrindinių detalių buvo patogus. Tačiau meistrui reikėjo būti gerai įsisavinusiam sidabro liejimo, lydinių gamybos ir metaloplastinius darbus. Kodėl segių gamyboje atsisakyta litavimo, taip plačiai naudoto puošniai dekoruotų dirbinių gamybai, sunku pasakyti. Šiuo metu galimi tik kai kurie spėjimai: lydmetalio, ypač alavo, stoka, senųjų gamybos tradicijų (nenaudojant litavimo) atgaivinimas, o gal noras padaryti gaminį iš kuo geresnio sidabro, įgaunančio tuo metu vis didesnę vertę (vengiant įterpti pigesnių metalų).

Tolimesni šių segių bei kitų grupių papuošalų tyrimai padės tiksliau atsakyti į šį ir kitus klausimus.

Gražina Gleiznienė

VIDGIRIŲ KAPO Nr. 23 PERPETĖS RESTAURAVIMAS

Odinė perpetė su sidabriniais kūginiais apkalėliais bei kitais sidabriniais bei paauksuotais papuošimais buvo rasta 1988 m. Vidgirių kapinyno vyro kape Nr. 23 (žr. šios knygos p. 101). Kadangi radinys buvo labai sunykęs ir trapus, jis buvo išimtas iš duobės su žemėmis ir taip pristatytas į P. Gudyno muziejinių vertybių restauravimo-konservavimo centrą.

Vizualiai buvo sunku nustatyti tikrąją radinio būklę, ir sunykimo laipsnį. Atlikus rentgenografinius tyrimus, paaiškėjo, kad jos metalinės dalys gana neblogai išlaikė formą, nors, išskyrus tūtą, yra labai plonos.

Prieš atskiriant metalą nuo kieto, trapaus, praradusio savo natūralią struktūrą organinio pagrindo, vi-

sas blokas su žemėmis buvo sutvirtintas polimeru polibutilmetakrilatu (PBMA), prisotinant 3 % tirpalu metiletilketone.

Lengvai sutvirtinus eksponatą, jis buvo iš dalies atpreparuotas nuo žemių. Tada įvertinta tikroji fragmentų būklė. Pasirodė, kad eksponatą sudaro maždaug 20 cm ilgio labai sunykusi odinė juostelė, plačiausia ties viduriu (~ 5 cm), jos galai tik iki 1,5 cm pločio. Juostele nusagstyta 0,7 cm aukščio ir 0,6 cm prie pagrindo skersmens tuščiaviduriais metaliniais kūgio formos spurgeliais, išdėstytais eilėmis po du, tris ar keturis, priklausomai nuo juostelės pločio. Iš viso išlikę 65 kūgeliai, tačiau tik nedaugelis jų išlaikę savo pirminę padetį ant odos, kiti išvirtę arba nubyrėję (pav. 23:1,2).

Plačiausioje juostelės vietoje skersai perpetės guli 6,6 cm ilgio ir 0,7 cm storio metalinė tūta, įstrižai nupjautais galais ir su 0,1 cm pločio išilginiu plyšiu. Tūtos galai ir vidurys puošti grioveliais (pav. 23:4).

Šiauriausioje vietoje, arčiau galo, prie juostelės keturiomis kniedėmis pritvirtinta stačiakampe plokštelė (1,5x1,0 cm), puošta iškilių kalinėtų taškučių ornamentu (pav. 23:3).

Tarp žemių ir sutrupėjusių metalinių kūgelių liekanų dar matyti 2 ovalinės plokštelės 1,1x0,8 cm ir 4 metaliniai strypeliai su sriegiais, 1,5 cm ilgio ir 0,15 cm storio.

Lengvai sutvirtintos polimeru metalinės detalės buvo atsargiai nuimtos nuo organinio pagrindo ir atlikta metalo emisinė spektrinė analize (lazerinis mikroanalizatorius LMA-10, spektrografas PGS-2). Nustatyta, kad visų metalinių fragmentų pagrindinis metalas yra sidabras su vario priemaiša lydinyje. Nedidelis aukso kiekis tūtos grioveliuose ir ant stačiakampes plokštelės paviršiaus rodo tas vietas buvus paauksuotas. Švino ir alavo pėdsakai, matyti likę nuo lydmetalio tose vietose, kur fragmentai buvo sulituoti.

Nustačius metalo sudėtį, pradėtas jo valymas. Pirmiausia acetonu iš kūgelių vidaus kartu su mechani-

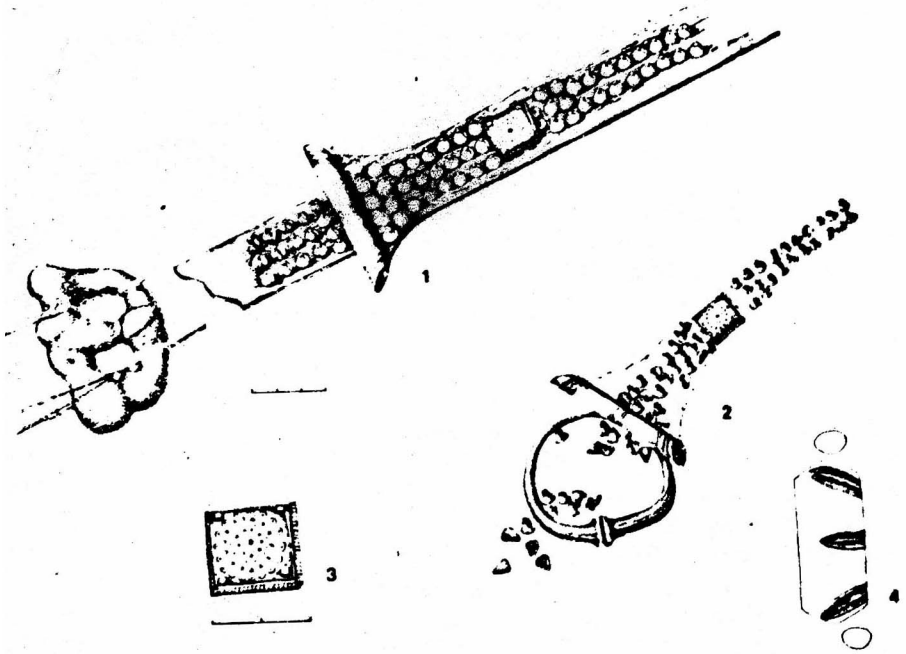

23 pav. Vidgiriai. Perpete iš kapo N. 23: 1 - jos rekonstrukcija, 2 – ji in situ, 3 - ornamentuota plokštelė, 4 - tulos išklotinė

némis priemaišomis buvo pašalintas polimeras, véliau pusiau praskiesta skruzdžių rūgštimi - korozijos produktai. Į praplautų vandeniu ir išdžiovintų kūgelių vidų buvo pripilta polimerinės masės (PBMA). Tokiu būdu plonos ir trapios kūgelių sienelės buvo patikimai sutvirtintos ir apsaugotos nuo deformacijų tolimesniame valymo ir konservavimo etape.

Sutvirtintų kūgelių išorinis paviršius buvo valomas anksčiau aprašytu būdu. Analogiškai valomos ir

kitos metalinės detalės, tik stačiakampė plokštelė buvo valoma po mikroskopu (Liursam-1, padidinimas 10 kartų), o nuvalytos ovalinės plokštelės buvo papildomai iš vienos pusės sutvirtintos plonu audiniu.

Nupoliravus nuvalytų detalių paviršių minkštu audiniu, atsirado natūralus sidabrinis blizgesys ir išryškėjo ornamentas bei paauksavimas.

Acetonu nuvalytas metalinių detalių paviršius buvo padengtas polibutilmetakrilatu, kuris gerai sutvirtina ploną metalą ir apsaugo jį nuo kenksmingo aplinkos poveikio.

Apvalyti nuo žemių likę organikos gabaliukai sutvirtinti polibutilmetakrilatu ir sudubliuoti tonuotu plonu audiniu.

Remiantis literatūriniais duomenimis bei kita archeologine dokumentacija, pabandyta atkurti išlikusio perpetės fragmento vaizdą. Tuo tikslu užkonservuotos metalinės detalės buvo išdestytos ant naujos tonuotos odos pagal archeologo V. Šiméno pasiūlytą rekonstrukciją. Detalės tvirtintos ir sujungtos PBMA klijais (pav. 23:1).

Sumontavus perpetę, metalinės detalės buvo padengtos mikrokristalinio vaško danga, suteikiančia metalo paviršiui hidrofobiškumo ir kompensuojančia polimerinės dangos mikrodefektus, neišvengiamai atsirandančius dėl polimero senėjimo.

Laima Vedrickienė

VIDGIRIŲ KAPO Nr. 30 RADINIŲ PIRMINIS KONSERVAVIMAS

Vidgirių vyro kapas Nr. 30 buvo įdomus radinys ne tik archeologui (žr. šios knygos p. 101), bet sudėtingas ir įdomus objektas konservatoriui. Kape pakankamai gerai išliko organinės kilmės radiniai, vertingi ir reti tarp V a. radinių (gerai užsikonservavusi mediena ir dideli audinio kiekiai). Pilnai išliko vi-